

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ УЮШГАН
ЖИНОЯТЧИЛИКНИНГ САБАБ ВА ШАРОИТЛАРИНИ АНИҚЛАШ
ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ**

Ўзбекистон республикаси ИИБ Академияси 313-гуруҳ курсанти

Холдорбоев Ахмадjon Бозорбой ўғли

Аннотация: *Ушбу битирув малакавий ишида тадқиқот мавзусининг долзарблиги, профилактика инспекторининг уюшган жиноятчиликнинг сабаблари ва шартшароитларини аниқлаш ҳамда уларни бартараф этиш фаолияти тушунчаси, унинг ўзига хос хусусиятлари, мазкур фаолиятнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари, ундаги муаоммо ва камчиликлар, шунингдек, бу соҳадаги айрим хорижий давлатларнинг илгор тажрибаси ҳамда миллий қонунчилигимиздан фарқли ва ўхшаш томонлари шунингдек, ушбу фаолиятни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари ёритиб ўтилган.*

Annotation: *The relevance of the research topic in this dissertation, the concept of the activities of the prevention inspector to identify and eliminate the causes and conditions of organized crime, and its specific features, as well as the organizational and legal basis of the activities of the prevention inspector to identify and eliminate the causes and conditions of organized crime. and shortcomings, as well as a number of proposals to address some of the existing problems and shortcomings, the best practices of other foreign countries in identifying the causes and conditions of organized crime and their elimination, as well as differences and similarities from our national legislation, as well as Using the above aspects, the main directions of improving this activity are highlighted.*

Мустақиллик йилларида Республикада ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш борасида комплекс чора-тадбирлар амалга оширилиб, мамлакатда ҳуқуқ-тартиботни таъминлашда ижобий натижаларга ҳамда криминоген вазиятни сезиларли даражада яхшилашга эришилди.

Бугунги кунда давлатимиз раҳбари Шавкат Миромонович Мирзиёев томонидан ички ишлар органлари тизимини такомиллаштириш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Айниқса, ички ишлар органларининг мамурий ҳудудда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш учун ташкил этилган қуйи бўғинини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш бўйича салмоқли ишлар режалари амалиётга тадбиқ этилмоқда.

Ички ишлар органларида ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликка қарши курашда самарали натижаларга эришиш, миқдорини энг паст даражага тушуриш, салбий оқибатларини камайтириш учун уларнинг сабаб ва шароитларини атрофлича ўрганиш муҳим аҳамият касб этади. Айнан ҳуқуқбузарликлар ва жиноятчиликнинг сабаб ва

шароитларини ўрганиш ва умумлаштириш уларнинг содир этилишини тақозо қиладиган, озиклантирадиган, кўпайишини таъминлайдиган ходиса, воқеа ва жараёнларни аниқлаш ҳамда уларни бартараф қилиш чораларини ишлаб чиқиш ва амалиётга тадбиқ этилш муҳим вазифа ҳисобланади.

Жамиятда барқарорлик, тинчлик ва осойишталикни қарор топтириш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларига сўзсиз риоя этилишини таъминлаш мамлакатни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан янада ривожлантириш, аҳоли фаровонлигини юксалтириш, ҳуқуқий демократик давлат куриш бўйича амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлардан кўзланган мақсадларга эришишнинг муҳим шарти ҳисобланади. Ушбу мақсадларга эришишнинг энг муҳим шарти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектларининг ҳамкорлигини такомиллаштириш ва белгиланган вазифаларни сифатли бажарилишини таъминлашдир.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар доирасида аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш ҳамда жамиятимизда қонунга итоаткорлик, ҳуқуқий онг ва маданиятини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан 90-йилларда келтирилган маълумотларига кўра, ички ишлар органларининг “Уюшган жиноятчиликка қарши кураш” хизмати томонидан 1992 йили 1729 жиноий гуруҳ ва уюшмалар фoш қилинган. Бу гуруҳ ва уюшмаларнинг аъзолари томонидан 54 та қасддан одам ўлдириш, 138 та бoсқинчилик ҳужуми ва кўплаб талончилик ва товламачилик жиноятлари содир этилган. Шундай жиноий гуруҳ ва уюшмаларда қатнашган 4 мингдан ортиқ шахс жиноий жавобгарликка тортилган. Олиб борилган тезкор ва кескин чоралар туфайли фақат Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятидагина 163 та жиноий уюшма тугатилган, 28 та жиноий авторитетлар ва жиноий уюшма раҳбарлари жиноий жавобгарликка тортилган.

Ҳар қандай жамиятда доимо жиноят содир этаётган шахсларга уларнинг бундай йўлни тақозо этган жамият ижтимоий ҳаётининг барча соҳаларидаги воқеъа, ҳодиса ва жараёнларнинг руҳий таъсири билан боғлиқ муаммоларни ўрганиш энг асосий ва долзарб муаммолардан бири бўлиб келган. Хусусан, ҳар қандай жиноят ўзига хос бўлган аломат ва белгилар йиғиндиси билан таърифланади.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан ўзаро ҳамкорлик қилишнинг амалий механизмини жорий этиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи тузилмаларининг жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини келгусида ташкил этишнинг устувор йўналишлари ҳисобланади.

Профилактика инспекторининг уюшган жиноятчиликни олдини олиш фаолиятини ташкил этишда ички ишлар органларининг бошқа хизмат ходимлари билан ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади.

Шу боисдан, профилактика инспекторининг уюшган жиноятчиликни олдини олиш фаолиятини куйидаги йўналишларда ташкил этилиши мақсадга мувофиқ:

Биринчи йўналиш - жамиятда мавжуд бўлган ижтимоий-иқтисодий омилларни бартараф этишга қаратилган чора-тадбирларни ташкил этиш ва амалга ошириш. Таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, бугунги кунда аксарият жиноятлар, ишсизлар ва пулга муҳтож бўлган шахслар, гиёҳванд ва сурункали ичкиликбозликка мубтало бўлган шахслар томонидан содир этилмоқда. Яъни аҳоли ўртасидаги ишсизликни бартараф этиш, янги иш ўринларини ташкил этиш, фуқароларнинг турмуш тарзини яхшилаш ўз навбатида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда муҳим аҳамият касб этади.

Иккинчи йўналиш - бу аҳолининг маънавий тарбиясини шакллантиришдаги чора-тадбирларни амалга ошириш. Аҳолининг сиёсий-ҳуқуқий, маънавий тафаккурида миллийлик ғурурини, фахрини этказиш масаласи қадимдан ҳозирги даврга қадар сиёсий-ҳуқуқий таълимотларнинг бош ғояси бўлиб келган.

Учинчи йўналиш- илгари судланган шахслар томонидан қайта жиноят содир этилишининг олдини олиш. Жиноятчиликка қарши кураш амалиётидан бизга маълумки, жиноятларнинг олдини олишда энг аввало илгари судланган шахсларга нисбатан таъсир кучига эга бўлган профилактик ишлар олиб борилади. Бундай ишлар орқали уларнинг ҳулқини тарбиялаш, уларда жамиятга нисбатан ижобий дунёқарашни шакллантириш, уларни жиноят содир этишдан қайтариш уларга тарбиявий ва ҳуқуқий чораларни қўлланилиши жиноятчиликка қарши курашда ўз самарасини беради.

Тўртинчи йўналиш- вояга этмаганлар ва ёшлар ўртасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш. Мамлакатимизда ҳуқуқий давлат барпо этиш ва фуқаролик жамиятини шакллантириш, маданий, маънавий, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва ҳуқуқий ислохотларни амалга оширишда ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий маданиятнинг ўрни жуда муҳимдир. Ҳар қандай мамлакат ўз келажагини болалар, вояга этмаган ёшлар тимсолида, аниқроғи уларни жисмоний ва маънавий жиҳатдан баркамол қилиб вояга этказишда кўриши табиийдир. Шу боисдан ҳам, республикаимизда болалар ва ёшларнинг баркамол инсон бўлиб, улғайишига алоҳида эътибор берилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев: “Ўзбекистон аҳолисининг 60 фоизидан зиёдини 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этишини таъкидлаш лозим. Биз ёшлар учун уларнинг соғлом туғилишидан бошлаб, токи мустақил ҳаётга киргунича барча зарур шароитларни яратиб бериш мақсадида қандай катта ишларни амалга ошираётганимиз сизларга яхши маълум”, - деб мамлакатимизда ёшларга этарли шароитлар яратиб бериш борасида алоҳида эътибор бериб келинаётганлигини таъкидлаб ўтди.

Ҳафтанинг ҳар пайшанба куни «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси куни» этиб белгиланиб, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектлари ушбу кунда тадбирларни

режалаштириш ва амалга оширишда алоҳида эътибор қаратилиши лозим бўлган этгита йўналиш белгилаб берилган бўлса-да, ҳанузгача ушбу кунга тайёрганлик кўриш, уни режалаштириш, ўтказиш ва натижаларини таҳлил қилиб боришнинг ҳуқуқий тартиби ишлаб чиқилмасдан келинмоқда.

Ушбу мавзу юзасидан олиб борилган тадқиқот натижаларидан келиб чиқиб, профилактика инспекторининг уюшган жиноятчиликни олдини олиш фаолиятини такомиллаштириш мақсадида қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

- Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектлари, шу жумладан профилактика инспекторлари фаолиятига замонавий ахборот-коммуникатсия технологияларини тўлиғича жорий этиш ва соҳавий хизматлар ўртасида электрон ахборот алмашиш тизимини ташкил этиш.

- Профилактика инспекторлари уюшган жиноятчиликни аниқлаш ва олдини олишда ҳолат бўйича муҳим тезкор маълумотларни олиш учун ишончли шахслар ёрамидан фойдаланиш тизимини жорий этиш.

- Маҳалла ҳуқуқ тартибот масканида профилактика ҳисобда турувчи шахслар билан яқка тартибдаги профилактик ишларни кучайтириш ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олишга хизмат қилади. Бу эса, уюшган жиноятчиликни олдини олишда муҳим аҳамият касб этади.

- Содир этилган ҳуқуқбузарликларнинг тизимли равишда таҳлил қилиш, уларнинг содир этилишига имкон берган сабаб ва шарт-шароитларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш бўйича ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектлари ўртасида ҳамкорликни самарали ташкил этишга қаратилган чоратадбирлар дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш.

- Ғайриижтимоий хулқ-атворга эга, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлган ва ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларнинг ҳисобини юритиш, тарбиявий таъсир кўрсатиш орқали уларни ахлоқан тузатиш, уларда ижтимоий ҳаётга мос хулқ-атвор ва турмуш тарзини шакллантириш ҳамда назорат қилиш мақсадида жамоатчилик билан ҳамкорликни кучайтириш.

- Фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш, уларда қонунга итоаткорлик хулқ-атворини шакллантириш ва ҳуқуқбузарлик учун жавобгарликнинг муқаррарлиги ҳиссини уйғотишга қаратилган ишларни самарали ташкил этиб бориш.

- Ҳафтанинг ҳар пайшанба куни «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси куни» этиб белгиланганлиги муносабати билан ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектлари ушбу кунда тадбирларни режалаштириш ва амалга оширишда ҳудудий профилактика инспекторлари билан самарали ҳамкорликни йўлга қўйиши лозим.

- Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектлари томонидан амалга оширилаётган ишлар доирасида ахборот технологияларидан фойдаланиш даражасини

янада ошириш. Бу еса ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишнинг самарасини оширишга хизмат қилади.

- Профилактика инспекторининг уюшган жиноятчиликни олдини олиш фаолиятини самарали ташкил этишда аҳолининг ҳуқуқий онги ва маданияти юксалтириш, айниқса тарғибот ва ташкилот ишларига алоҳида эътибор қаратиш талаб этилади.